

ЖІНКИ В ОЛІМПІЙСЬКОМУ СПОРТІ

Актуальність теми. Олімпійський спорт є одним із дивовижних явищ в історії людства. Зродившись у Стародавній Греції в 776 р. до н. е., Олімпійські ігри (ОІ) проводилися 1170 років, будучи однією з важливих частин еллінської цивілізації. Закінчивши свій древньогрецький цикл у 394 році, Олімпійські ігри відродилися у кінці XIX століття у зовсім нових історичних умовах, після 1500 років повного забуття. Аналізуючи більш як столітню історію сучасного олімпійського руху, неважко впевнитися у тому, що ідеали, покладені в основу Олімпійських ігор Стародавньої Греції, вічні і притягальні для людства. І власне боротьба за ці ідеали не тільки дозволила відродити Олімпійські ігри, але й зробила олімпійський спорт надзвичайно популярним явищем, яке охопило всі континенти і країни, свого роду феноменом громадського життя всієї світової спільноти. У 2000 році в Сідней відбулися Ігри XXVII Олімпіади – ювілейні ігри, свято сторіччя участі жінок в Олімпійських іграх сучасності.

Мета даної роботи – дослідження еволюції олімпійського спорту серед жінок.

Результати дослідження. Історичні корені олімпійського спорту виходять із глибокої давнини і беруть свій початок з древньогрецької агоністики. З XVIII ст. до н. е. розвивається фізична культура на о. Крит. Для розваги глядачів під час свят і ярмарок проводилися ігри жінок з биками. Зображення акробатичних ігор з биками дозволяють точно відтворити зміст цих дуже небезпечних вправ. Ці вправи вимагали належної фізичної підготовки, високої техніки виконання, спритності, знань особливостей поведок тварин. У древньогрецькому епосі знаходимо відомості про Аталанту з Беотії, яка всім женихам влаштовувала іспит, пропонуючи змагання з бігу. Пропустивши жениха вперед, вона в повному озброєнні кидалася навздогін, і той, кого вона наздоганяла, в межах наміченої для змагання ділянки, мусив платити життям.

З приходом на Балканський півострів племен дорійців з північних районів Європи, виникають міста-поліси, і про стан спорту у Стародавній Греції в IX – VIII ст. до н. е. можна дізнатися з творів поетів та істориків, у першу чергу Гомера, Гесіода і Плутарха. За свідченням історика Плутарха, у Спарті, де основною метою виховання було формування витривалого і сміливого воїна, до 20 років дівчат навчали так, як і юнаків. Коли чоловіки йшли у військові походи, забезпечення порядку ставало обов'язком жінок [10]. Система фізичного виховання дівчат у Спарті подана в табл. 1. Розвиток античної гімнастики і агоністики сприяв проведенню всегрецьких змагань – Немейських, Істмійських, Панафінейських, Піфійських – всього біля сорока, за назвами міст, де вони проводились. Але найвизначнішими були ті, що відбувалися в Олімпії. Олімпійські ігри були присвячені верховному богу – громовержцю Зевсу.

Дівчатам і заміжнім жінкам, згідно з існуючими у Стародавній Греції законами, заборонялося брати участь у будь-яких урочистостях на його честь. Тому гречанки не тільки не могли брати участі, але і знаходиться у числі глядачів на Олімпійських іграх. Тільки одній жінці було дозволено спостерігати за видовищем – жриці богині Деметри, святилище якої також знаходилося в Олімпії. З VI ст. до н.е. допускаються жінки до участі в змаганнях на колісницях, але тільки у якості власниць коней і колісниць. Приз за перемогу отримувала власниця, а їздовий – стрічку для обв'язування голови. Першою жінкою, що отримала право самостійно управляти колісницею, була Кініска, жінка спартанського царя Агесілая (IV ст. до н. е.), а в 288 р. до н. е. Белістиха із Македонії перемогла у перегонах на колісницях, запряжених жеребцями.

Вивчення генези фізичної культури і древньогрецьких Олімпійських ігор дозволяє зробити висновок, що елемент суперництва є універсальним стимулом антропогенезу як чоловіків, так і жінок. Це не тільки характерна і привілейована риса стародавніх греків.

Таблиця 1. Фізичне виховання дівчат у Спарті

Мета – виховати дисциплінованого, сильного, витривалого, сміливого воїна, здатного переносити будь-які випробування

Виховання у сім'ї (до 7 р.)

Виховання у державних школах (7-14 р.)

Навчання під час обряду криптії (14-15р.)

Навчання у загонах ейрєнів (15-18 р.)

Навчання у загонах ефебів (18-20 р.)

Привчання до невідомості і суворого життя (купали у холодній воді, виставляли на холод, одягали в простий одяг, привчали не боятися темноти, не бути перебірливими у харчуванні)

Освіта обмежувалася читанням, письмом, короткою історією держави, умінням коротко і зрозуміло висловлюватися; естетичне виховання – заучуванням віршів, грою на музичному інструменті, танцями Система фізичних вправ: метання списа і диска, біг, боротьба, бій навкулачки, стрибки, військові ігри, полювання на диких тварин

Нічні облави на рабів-ліліотів. Перевірка рівня військово-фізичного виховання

Стройові заняття, оволодіння зброєю. П'ятиборство, "Спартанська гімнастика" (панкратіон). Військові танці. Управління загонами під час криптії

Удосконалення військово-фізичної підготовки

Змагання у духовній, інтелектуальній і фізичній культурі має універсальний характер і ступає одним із найбільш важливих соціологічних і

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
код 02125286
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
Інв. № 17 698063

етнологічних принципів розвитку людського суспільства. Більше того, існує думка, що змагання, суперництво має бути визнаним однією із основних рис, властивих людині.

У кінці XIX ст. напрошувалася необхідність реалізації олімпійської традиції, ідея відродження якої до того часу була підготовлена всім ходом історії. Для перетворення цієї благородної ідеї в життя необхідні були геніальність і наполегливість французького громадського діяча, педагога П'єра де Кубертена. Йдучи за традиціями олімпійського спорту Стародавньої Греції, П'єр де Кубертен категорично виступав проти участі жінок в олімпійських змаганнях. "Олімпійські ігри, – писав він, – торжество чоловічої сили, спортивної гармонії, починання, що базується на принципах інтернаціоналізму, лояльності, яке сприймається глядачами як мистецтво і винагороджується похвальними оплесками жінок" [2]. Необхідно відзначити, що до Першої світової війни спортивний рух серед жінок тільки починав розвиватися, проти жіночого спорту протестувала церква, думка якої з питань жіночої моралі співпадала з думкою офіційних властей майже у більшості країн. Власне у цих умовах жінки вперше отримали допуск до участі в Олімпійських іграх без офіційної згоди з боку МОК. Жінки дебютували в 1900 році у змаганнях з гольфу і тенісу, в 1904 році вони виступали у змаганнях з тенісу і стрільби з лука. Під час проведення декількох перших Олімпійських ігор сучасності вся відповідальність за формування програм змагань, правил і суддівства покладалась на спортивні організації країн-організаторів Олімпійських ігор, що сприяло неофіційному включенню жіночих видів спорту в програму Ігор на відносно ранньому етапі розвитку жіночого спорту.

Позиція Організаційних комітетів Олімпійських ігор (ОКОІ) була протилежною щодо позиції П. Кубертена. Включення ОКОІ в олімпійську програму чотирих Ігор Олімпіад (1900 – 1912 рр.) жіночих змагань свідчить про те, що вони були прийнятними. Чітке визначення причин, за якими було обрано види спорту з участю жінок, було дано Елеонор Метені. Вона вважає, що на перших етапах розвитку міжнародних змагань головними критеріями прийняття виду спорту були його "естетична привабливість" і вигідний показ жіночого тіла. На думку автора, цим критеріям відповідали такі види спорту, як теніс, гольф, стрільба з лука і біг на ковзанах [6]. Згода ОКОІ на участь жінок в ОІ створила прецедент, що суттєво впливав на подальші рішення МОК. Оскільки жінки стали змагатися на міжнародній арені, МОК уже не міг не допустити їх до участі у тих видах, в яких вони уже виступали, але і не сприяв розширенню олімпійської програми для жінок. П'єр де Кубертен осуджував жіночі змагання і неодноразово виступав проти допуску жінок до ОІ. У 1912 р. він запропонував виключити всі жіночі види із програми Ігор. Члени МОК не підтримали його. Проте після Ігор V Олімпіади ситуація змінюється. МОК став самостійно, без участі ОКОІ контролювати і визначати олімпійську програму.

На сесії МОК в 1912 р. було прийнято рішення, згідно з яким вид спорту міг бути включений до програми Ігор за умови, якщо ним займаються не менше

ніж у шести країнах світу. Такі обмеження не давали можливості малопоширеним жіночим видам спорту домогтись загального визнання МОК. Дана політика забезпечувала допуск до участі в ОІ поширених, переважно чоловічих видів спорту. Чергову спробу домогтись виключення видів спорту для жінок П. Кубертен розпочав у 1920 р. Пропозиція була відхилена, а МОК підтвердив участь жінок в Іграх VII Олімпіади 1920 р.

22 сесія МОК, що відбулася у Парижі (1924 р.), дала новий поштовх олімпійському руху – жінкам офіційно дозволялось брати участь у більшості видів програми ОІ. У членів Міжнародних спортивних федерацій (МСФ) також був більш прогресивний погляд на жіночі змагання. Явну підтримку жіночих змагань зі сторони МСФ ілюструє той факт, що всі п'ять видів спорту, у яких змагалися жінки на Іграх IX Олімпіади (1928 р.), були представлені своїми федераціями. За період з 1920 по 1936 рр. кількість видів змагань в програмі ОІ збільшилась з 6 до 15. Жіноча олімпійська програма за цей час практично суттєво не змінилась. Жінки мали право брати участь у змаганнях тільки з 4 видів спорту – плавання, фехтування, легкої атлетики і гімнастики (теніс, стрільба з лука були виключені). Тому, зрозуміло, жінки склали дуже невелику частину учасників Ігор. Аналогічна ситуація прослідковувалася і у зимових видах спорту. На перших трьох зимових Олімпійських іграх (ЗОІ) жінки змагалися тільки у фігурному катанні на ковзанах і тільки на IV ЗОІ в 1936 р. в програму змагань серед жінок було введено другий вид – гірськолижне двоєборство. Зміни, що відбулися у суспільстві після Першої світової війни і виразилися у розширенні соціальних прав жінок у сфері політики, освіти, виборі професії, сприяли визнанню жінок і у спорті. Однак, як бачимо, змагання для жінок включалися в програми Ігор Олімпіад з великою обережністю.

Велику роль у розвитку жіночого спорту у цей період відіграла створена у 1922 р. Міжнародна жіноча спортивна федерація (МЖСФ) яка з 1922 до 1934 р. один раз у чотири роки організовувала Жіночі Всесвітні ігри з легкої атлетики, плавання, гандболу і баскетболу. Опіраючись на жіночі клуби, МЖСФ в усьому світі підтримувала спортивне життя. “Жіночі олімпіади” за участю кращих спортсменок світу викликали зростаючий інтерес. У 1935 р. президент МЖСФ Аніта Мільє на 34 сесії МОК виступила з пропозицією повністю виключити жіночі номери із програми Олімпійських Ігор, аргументуючи це тим, що проведення змагань з жіночих видів спорту є виключно завданням МЖСФ [6]. Розподіл олімпійського руху за статевою приналежністю, як пропонувала МЖСФ, був відхилений МОК. За період президентства в МОК Анрі де Байє-Латура (1925-1942 рр.) почалось утвердження жіночих номерів олімпійської програми з легкої атлетики, плавання, гімнастики, лижного спорту, фехтування.

Після Другої світової війни для олімпійського руху характерні більш швидкі темпи росту спортивних досягнень жінок і значне розширення жіночої олімпійської програми у порівнянні з довоєнним періодом. Програма Ігор Олімпіад розширюється в основному за рахунок видів змагань, кількість яких з

1948 до 1968 рр. збільшилась з 19 до 39. Період з 1948 до 1968 рр. позначився стрімким розвитком жіночого спорту у світі, хоча це не знайшло належного відображення у програмі ОІ. У 1948 році кількість видів спорту у програмі ІО, в яких змагалися жінки, склала 6, а в 1968 році, через 20 років, – всього 8. Ідентичною була ситуація і на ЗОІ.

У 60-80 рр. в результаті значної і глобальної індустріалізації країн набирає темпів емансипація жінок, поступово ліквідується нерівність в усіх сферах діяльності.

Свідченням цього є ряд документів, прийнятих генеральною асамблеєю ООН [10]. Емансипації жінок, стрімкий розвиток жіночого спорту у світі, ріст спортивних результатів опинилися у полі зору керівного органу олімпійського руху. На розгляд виконкому МОК в Мехіко (1968 р.) в присутності членів НОК було представлено результати аналізу олімпійської програми. Спільною думкою учасників обговорення стало збільшення кількості жінок-учасниць ОІ. Комітет з олімпійської програми (у нього входили члени МОК, МСФ, НОК) всіляко підтримував участь жінок в ОІ і виступав за розширення жіночої олімпійської програми. Пропозиції комітету з розширення жіночої олімпійської програми впливали на кількість видів спорту і змагань. 70-ті роки відзначалися безпрецедентним просуванням вперед жіночого спорту на світовому рівні.

Під час Х Олімпійського конгресу (Варна, 1973 р.) МОК, МСФ і НОК погодились на розширення участі жінок в ОІ, головним чином, збільшивши кількість видів змагань. Але тільки з 1979 року в Олімпійську хартію було внесено нормативи для включення видів спорту в програму Ігор для жінок, які були значно меншими за чоловічі, що стимулювало розвиток жіночої олімпійської програми. Еволюція умов включення виду спорту в програму Олімпійських ігор представлена в табл. 2. Таким чином, починаючи з 70-х років ставлення МОК до участі жінок в ОІ помітно змінилося. МОК вперше став на позицію більш активного залучення жінок в олімпійський рух, що знайшло своє відображення в Олімпійській хартії. Перехід від теоретичного визнання можливості заохочення жінок до участі в ОІ до практичних заходів викликаний зростанням рівня спортивних результатів у жіночому спорті, а також розвитком жіночих олімпійських видів спорту на національному рівні. За сприяння Х.А. Самаранча в 1981 р. першим членом МОК було обрано жінку – Аніту Дефранц (США). Починаючи з Ігор ХХ Олімпіади (1972 р.), збільшення жіночої олімпійської програми за видами спорту і видами змагань перевищує чоловічу програму. Кількість видів спорту у чоловічій програмі збільшилась з 26 до 34, а в жіночій – з 10 до 33, кількість видів змагань у чоловіків збільшилась з 140 до 168, а у жінок – з 43 до 120. На цьому етапі відбулися найбільші зміни у жіночій олімпійській програмі, яка в цілому відображала рівень розвитку жіночого спорту у світі. З 90-х років у політиці МОК щодо розвитку олімпійської програми прослідковується потреба у збільшенні її видовищності. З розширенням жіночої олімпійської програми збільшується видовищність ОІ в цілому, і це сприяє збільшенню кількості номерів у жіночій олімпійській програмі. Після закінчен-

на столітнього Олімпійського конгресу (Париж, 1994 р.), на якому обговорювалась роль жінки в олімпійському русі, в Олімпійську хартію внесено поправку, що стосувалася чіткого визначення ролі жінок в олімпійському русі. Стаття 2 п. 5 гласить, що “МОК всіляко заохочує, за допомогою відповідних заходів, підвищення ролі жінок у спорті на всіх рівнях і в усіх структурах, особливо у виконавчих органах національних та міжнародних спортивних організацій шляхом суворого дотримання принципу рівноправ'я чоловіків та жінок” [5]. Президент МОК Х.А. Самаранч у грудні 1995 року створив робочу групу “Жінки і спорт”, яка мала представляти йому і виконавчому комітету свої рекомендації з розв'язання відповідних проблем. Ця робоча група, як і всі комісії і робочі групи МОК, є дорадчим органом. Вона складається з представників трьох складових олімпійського руху – МОК, МСФ, НОК, а також представників від спортсменів. На 1990 рік з 95 членів МОК – тільки 7 жінок (7,4%), тільки 5 жінок (2,6%) є президентами НОК і тільки одну МСФ очолює жінка – Інфанта донна Пілар де Борбон (Іспанія, кінний спорт). На 105 сесії МОК у Атланті (1996 р.) прийнято рішення про необхідність НОК забезпечити до кінця 2000 р. не менше 10% місць для жінок у всіх законодавчих і виконавчих структурах. До кінця 2005 р. ця кількість повинна збільшитися до 20%. Вищесказане відноситься також до міжнародних і національних федерацій, спортивних організацій, що відносяться до олімпійського руху. МОК контролює виконання поставлених завдань.

Таблиця 2. Еволюція умов включення виду спорту в програму Олімпійських ігор

Рік	Зміни в Олімпійській хартії
1912	Вид спорту мав бути поширений у 6 країнах.
1949	Вид спорту мав бути поширений у 10 країнах.
1956	Вид спорту мав бути поширений у 20 країнах.
1971	Вид спорту мав бути поширений у 25 країнах.
1979	Вид спорту мав бути поширений у 40 країнах і на 3 континентах для чоловіків; у 25 країнах і на 2 континентах для жінок.
1987	Вид спорту мав бути поширений у 50 країнах і на 3 континентах для чоловіків; у 35 країнах і на 3 континентах для жінок.
1994	Вид спорту мав бути поширений у 75 країнах і на 4 континентах для чоловіків; у 40 країнах і на 3 континентах для жінок.
1996	Вид спорту мав бути поширений у 25 країнах і на 3 континентах для чоловіків та жінок, тільки тоді він може бути включений до програми ЗОІ.

На 107 сесії МОК у Нагано (1998 р.) кількість жінок – членів МОК уже складала 10% (12 із 118). У 1997 році вперше в історії олімпійського руху на посаду віце-президента МОК було обрано жінку – Аніту Дефранц (США). 26 жінок активно працює в різних комісіях і робочих групах МОК. До 2004 р.

жіноча олімпійська програма практично зрівнялася з чоловічою за кількістю видів спорту. Однак за кількістю видів змагань вона має резерв, оскільки чоловіча частина програми включає на 48 видів змагань більше: 20 із них припадає на види спорту, у яких ще не виступають жінки.

Висновок. Фактори, які впливали на розвиток жіночої олімпійської програми можна розділити на 2 категорії: внутрішні – у межах сфери управління МОК і більш широкі соціальні фактори – емансипація. Процес збільшення жіночої олімпійської програми опирався в основному на взаємовідносини між МОК, який зберігав контроль над принциповими питаннями, і МСФ, які відображали розвиток спорту і були зацікавлені в популяризації свого виду спорту та його поширення у світі, виступали за розширення олімпійської програми зі своїх видів спорту і домагались їх визнання МОК. Під впливом таких факторів, як розвиток емансипації жінок, розвиток жіночого спорту у світі, ріст рівня спортивних результатів жінок змінилось ставлення міжнародних спортивних організацій до жіночого спорту. Починаючи з 70-х років, МОК вперше став на позицію більш активного залучення жінок до ОІ, до керівних структур олімпійського руху, що сприяло стрімкому розширенню жіночої олімпійської програми. На розвиток жіночої олімпійської програми здійснили вплив погляди і практична діяльність президентів МОК: Зігфріда Едстрема, Анрі де Байє-Латура, Хуана Антоніо де Самаранча. Актуальними на сьогоднішній день залишаються такі питання, як подолання політичних, релігійних, культурних і структурних перешкод на шляху жінок-спортсменок, жінок-спеціалістів.

1. Голощапов Б.Р. История физической культуры и спорта: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр “Академия”, 2001. – 312 с.
2. Кубертен П. Олимпийские мемуары. – К.: Олимпийская литература, 1997. – 180 с.
3. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта. – М.: Радуга, 1982. – 399 с.
4. Кун Н.А. Легенды и мифы древней Греции. – М.: Уч. пед. гиз., 1954.
5. Олімпійська хартія / Пер з англ. – К., 1999. – 95 с.
6. Платонов В.Н., Гуськов С.И. Олимпийский спорт: Учебник (1-я книга) – К.: Олимпийская литература, 1994. – 496 с.
7. Романов Н. Н. Восхождение на Олимп. – М., 1993.
8. Столбов В.В., Финогонова Л.А., Мельникова Н.Ю. История физической культуры и спорта / Под ред. В.В.Столбова – М., 2000.
9. Тягур Р.С. Історія олімпійського руху: базові терміни, таблиці, схеми. – Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2002. – 272 с.
10. Энциклопедия олимпийского спорта / Гл. ред. В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2002. – 495 с.

In article the pathes of perfection of competitions for the women in the program Olympic games, to point attention on necessity of overcoming of political, religious and cultural obexes on route of perfection of female Olympic sports are opened.